

En ringe havudsigt

– sløret af den danske havstrategi

Forudsætningen for et godt havmiljø er, at vi får bugt med eutrofiering og overfiskeri. Havstrategiloven er i den sammenhæng desværre en ringe hjælp.

Af Michael Olesen
Seniorkonsulent ved Ram-
bøll og lektor emeritus,
Københavns Universitet
E-mail: mco@ramboll.dk

Uden rigtigt at have gjort os det klart, har vi ændret havets økologi. Årtiers udledning af næringsstoffer og miljøfremmede stoffer kombineret med overfiskeri og anden fysisk påvirkning har ødelagt en række oprindelige økologiske strukturer, og skabt plads for nye økologiske konstellationer. Opbygning og nedbrydning fungerer som altid i et gensidigt afhængighedsforhold, men foregår i dag på baggrund af en ringere mangfoldighed og færre trofiske niveauer (fødekædeled).

De nye økologiske strukturer har gjort det vanskeligt umiddelbart at vende tilbage til en mere oprindelig tilstand, selv om vi skruer ned for vore uheldige påvirkninger. Systemet vil for en stund eller måske i uoverskuelig tid være låst i dets øjeblikkelige struktur, og vil derfor ikke umiddelbart respondere synligt på en reduceret påvirkning. Det er antageligvis grunden til, at vi ikke ser de forventede forbedringer af tilstanden selv efter en halvering af de danske udledninger af næringsstoffer.

Synderne

De grundlæggende hindringer for, at vi kan opnå en god havnatur, er den fortsatte store udledning af næringsstoffer og miljøfremmede stoffer samt et stort ikke-bæredygtigt fiskeri. Vi kender udmærket til de generelle problemer ved eutrofiering, fordi vi har haft et årtier langt storskala forsøg kørende med massiv udledning af næringsstoffer til havet. Siden 1950 og frem til 1980'erne steg udledningen af kvælstofsalte til de indre danske farvande fra især landbruget med mere end en faktor 5 til over 100.000 ton kvælstof pr. år. Dette niveau holdt sig gennem 1990'erne, hvorefter det takket være vandmiljøplanerne faldt støt med godt 50 % frem til i dag. I samme periode har primærproduktionen rimelig slavisk fulgt samme mønster som udtryk for den tætte afhængighed, der eksisterer mellem algetilvækst og kvælstofudledning. Da algevækst og iltforbrug er to sider af samme sag, ser vi samme tætte kobling mellem kvælstof og bundens iltforhold.

For fiskeriet har vi tilsvarende klare indikationer for dets betydning for havmiljøet. Dette ses især, når man sammenligner områder med forskelligt fiskeritryk, men hvor forholdene i øvrigt er ens. Således findes i Øresund et langt rigere fiske- og bunddyrliv end i det overfiskede Kattegat takket været et 80 år gammelt trawlingforbud i Øresund.

En række miljøfremmede stoffer vides at være særdeles skadelige på enkeltarter med misvækst og død. De synlige virkninger vil imidlertid ofte være indikationer på mere graverende effekter, der desværre er langt vanskeligere at erkende, nemlig den, der sker på økosy-

stemniveau. Hvad der vil forekomme som ubetydelige forandringer på individniveau, kan have afgørende betydning for organismernes funktionsdygtighed i økosystemet. Stofferne er måske ikke direkte dødelige, men gør nogle organismer mere sårbare i konkurrencen med andre. Det vil forrykke balancen og i sidste ende forandre økosystemerne. Det igen vil ændre på fødebetingelserne, fx for en given fiskeart – så selv om en fiskebestand ikke påvirkes direkte af et miljøfremmed stof, vil den indirekte virkning være lige så fatal.

Grib fat om nældens rod

I dag er vi lige akkurat i stand til at gennemskue den tilstand, vore handlinger i havet har medført, men vi er milevidt fra at kunne afdække de bagvedliggende specifikke årsager og præcise sammenhænge. Fx forstår vi ikke, hvorfor ålegræsset er i fortsat tilbagegang på trods af den reducerede næringssaltudledning. Alligevel baserer forvaltningen af havet sig på en forestilling om, at vi besidder en sådan detaljeret forståelse af de marine økosystemer. Den seneste lovgivning på havmiljøområdet, havstrategiloven, foregiver således, at vi kan opnå en god økologisk tilstand i havet ved at detailregulere vor gøren og laden. Men det vil få karakter af symptombehandling, da det forudsætter en faglig forståelse for havets økosystemer, som vi dybest set ikke har. I Havstrategiloven peges på en række skadeforvoldende aktiviteter, uden det ringeste kendskab til deres præcise effekter på økosystemerne. Selv om denne liste over problematiske aktiviteter til havs ser overbevisende ud, får vi ikke et godt havmiljø tilbage ved at detailregulere disse aktiviteter. I bedste fald vil det have en skadebegrænsende – og måske lindrende funktion.

Det, der skal til for at genoprette de marine økosystemer, ligger derimod stort set uden for Havstrategilovens beføjelser, nemlig ophør af eutrofiering, forbud mod udledning af miljøfremmede stoffer og indførsel af bæredygtigt fiskeri. Men det er det, vi burde koncentrere os om, hvis vi vil skabe forudsætningen for en god havnatur.

Udledningen af næringsstoffer og miljøfremmede stoffer til havet skal tilbage til de forhold, der gjorde sig gældende indtil for 50 år siden. Fiskeriet kan og skal gøres bæredygtigt, således at det på lang sigt atter kan blive givtigt uden at skade havmiljøet. Det meste trawlfiskeri bør indstilles til fordel for mere passive fangstredskaber som moderne specialfremstillede garn, ruser, tejner og langliner. Dette vil ikke kun hindre overfiskeri, men også være med til at beskytte havbunden på en måde så fødeforholdene for fisk i form af store bunddyr ikke sættes over styr. ■